

בת עמי! חגרי שק

בחג השבועות קוראים לנו את מגילת רות. גיבורה היא גיורת, גיורת-צדק שממנה עתיד להיוולד דוד המלך. בדבריה לנעמי חמותה, הפכה רות הפכה לאם-טיפוס של הגרים, וביטאה את משמעותה האמיתית של הגיור (רות א, טז-יז): "כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאִשֶׁר תִּלְיִנִי אֶלּוּ, עֲמִי עֲמִי וְאֶל־לֵהֲיָךְ אֶל־לֵהֲיָךְ. בְּאִשֶׁר תִּמּוֹתִי אָמוֹת וְשֵׁם אֶקְבְּרָה".

"עֲמִי עֲמִי וְאֶל־לֵהֲיָךְ אֶל־לֵהֲיָךְ". מערבולת איומה שוררת בין חלקי האומה מסביב לנוסחת רות. מצד אחד עומדים אלה המדגישים רק את ה"עֲמִי עֲמִי", וחושבים באיוולתם שיש לאפשר את הכניסה ליהדות כאילו הייתה זאת הצטרפות למועדון גולף. מצד שני מצויים אלה המדגישים את החלק השני של הנוסחה: "אֶל־לֵהֲיָךְ אֶל־לֵהֲיָךְ" שבצדקותם מוכנים להתעלם מהטרגדיות שהמשטר הקומוניסטי הביא על עמנו. לפני זמן קצר באו הקונפליקטים מסביב לגיור לידי ביטוי דרמטי ומר במשפט גירושין שהתרחש באשדוד. בפסק הדין הרבני נקבע שהאשה, גיורת, לא שמרה מצוות כראוי, ולפיכך גיורה מוטל בספק. היא ובניה נכנסו לרשימה השחורה של מעוכבי נישואין. על מפעל הגיור האדיר ששאף לאחד את העם, הוטל צל כבד. משפחות רבות נפלו לתהומות של אי-וודאות. כמוכן שאינני יכול להיכנס לשאלות ההלכתיות עצמן. הלוואי והיו אלו בעיות פוליטיות ושל אינטרסים. ברור לי שמשני הצדדים מתמודדות עמדות הלכתיות והשקפתיות סותרות. ואכן, עובדה זאת הופכת את הפתרונות קשים ואולי בלתי אפשריים.

אני מכבד מאוד את עמדתם של פוסלי הגיורים הקלים, הפיקטיביים לדעתם, אבל... אבל לאור הפסיקה הזאת מתעוררים אצלי זכרונות מרים של שפיכות דמים. היה זה המשבר שפרץ ב-1972 מסביב לשאלת הגיור. המשבר ידוע כפרשת האח והאחות, ילדיה של אשה מנישואיה השניים, שלא התגרשה מבעלה הראשון. כדי לפתור בעיית הממזרות של הילדים, ביטל הרב שלמה גורן ז"ל את גיור בעלה הראשון ומתוך כך את הנישואין הדתיים שבין בני הזוג. הממזרות נעלמה. היה ברור לרב גורן שגיורו של האב היה בעייתי מלכתחילה. התנהגותו היהודית של הגר לאחר מכן, הייתה פחות ממינימלית. הרב גורן השתמש בביטול כדלת מילוט, כדי "לטהר ממזרים" ולמנוע את "דְּמֵעַת הָעֵשְׂקִים וְאִין לָהֶם מְנַחֵם" (קהלת ד, א). צעד אמיץ זה של הרב גורן גרם לאנדרלמוסיה שלימה. דמו נשפך. הממסד החרדי תקף את הפסק דין, השמיץ את הרב והלבין את פניו. הגר הגיע להפגנה חרדית והמון הריע לו כאילו בצעקות 'אחינו אתה'. אין ביטול גיור, הוכרז אז! והנה עבר חצי יובל, והמצב מתהפך. בשם הדרך החרדית מבטלים גיורים, או הופכים אותם למסופקים באופן המוני. מדהים! מה שאז נפסל, הופך עתה לדרך המלך.

כשלעצמי חושב אני שזכותם של הרבנים לפסוק כפי שפסקו. הם ריבוניים, אבל... אבל אז, כנטורי קרתא העקביים, אסור להם להנהיג את חיי הדת בממלכתיות הישראלית. מעמדם של ישראלים רבים בעייתי מבחינה הלכתית. מתוך אחריות לעם ישראל אין לפנינו אלא שתי אופציות בלבד: או לפתוח דלתות חרום הלכתיים עד כמה שאפשר ואפילו לשבור חלונות כדי שהעומדים בחוץ יוכלו להיכנס, או נישואים אזרחיים, שיהיו טרגדיה מרחיקת לכת לאחדות האומה. אין חלופה שלישית. וכמו פעמים רבות הקצוות ניזונות זו מזו.

עלינו לחזור עתה למגילת רות. הגיע הזמן לגאול את האדמות שהיו שייכות לבעלה המת של רות ולשאתה לאשה. האדמות נמצאות בידי זרים. כל הקרוב קודם לגאולה. הראשון בקדימות הזאת "פְּלִנִי אֶלְמִנִי" מסרב (ד, ו): "לא אוּכַל לְגַאֵל לִי פֶן אֶשְׁחִית אֶת נַחְלָתִי. גָּאֵל לְךָ אֶתָּה... כִּי לֹא אוּכַל לְגַאֵל". במשך הדורות הפכה הגאולה המשפחתית הזאת ובייחוד מלים אלו, לסמל של גאולת העם. בייחוד בא הדבר לידי ביטוי ב"אם הבנים שמחה" (עמ' רסג וא"י) ספרו המופלא של רבי שלמה ישכר טייכטל הי"ד, שהפך ציוני בימי השואה. את ספרו הוא הדפיס בבודפשט ב-1943! הגואל הראשון, שקדם לבעז מפחד לגאול. הוא מצטדק: "פֶן אֶשְׁחִית אֶת נַחְלָתִי". גאולה זאת מפוקפקת. היא מסוכנת מבחינה רוחנית. הוא דבק ברבותיו, במסורת הדורות, ואיננו רוצה לפגוע בעולמו המסורתי. רות נראית מפוקפקת בעיניו. בניו יהיו פגומים. הגאולה מחייבת שיתוף פעולה עם פושעי ישראל. אנשים כאלה, מוסיף הרב טייכטל, "כוונתם רצויה אבל מעשיהם אינם רצויים". בשפה שהיא חצי יידיש וחצי עברית עם קורט של ארמית, מסביר הרב טייכטל: "דהך גואל היה איין פרוממער" (חרד), והוא מוסיף בעקבות רש"י: "ולא נכתב שמו, לפי שלא אבה לגאול". בהערה הוא מביא אמרה משל רבי נפתלי מרופשיץ: "כי צריך ליהודי כשר להיות גיט און פרים און קליג" (טוב, חרד ופיקח). 'טוב' בלבד יכול להפוך נואף, חרד בלבד – שוטה, פיקח לבד – אפיקורס. רק עם כל שלושת סגולות אלו "איז מען א יוד וויע עס ברויך צו זיין" (יהודי כמו שצריך). זכותו של הגואל לסרב לגאול, אך עליו להוסיף: "גָּאֵל לְךָ אֶתָּה". מי שלא מסוגל לגאול, לפתור בעיות, אסור לו שינהל את ענייני הדת והיהדות במדינת ישראל. אמנם כן, בעיני הגואל הראשון, הבעזים העוסקים בגיור "מהרסין ומחריבים קדושת עם ישראל", כך נאמר בפסק-דין. ולמרות זאת, בועז יישא את רות! ורק מהם יוכל להיוולד דוד.

רות, בַּת עַמִּי חַגְרִי שָׁק... אֶבֶל יְחִיד עָשִׂי לְךָ (ירמיהו ו, כו). את אמרת: "עַמִּי עַמִּי וְאֵלֶיךָ אֶלֶּה" להי"י. שנים אוחזים בדברך. הם גם יחד רוצים לגזור לגזרים את הברית שכרתת עם ישראל, כשהצטרת אלינו, הגרים שהתגיירו בשבועות לפני הר סיני, ביום מתן תורה.